

DAVID DE WIED, WETENSCHAPPER 'PUR SANG'

Rienk Vermij

Toen David de Wied (* 12.01.1925 Deventer - † 21.02.2004 Utrecht) in 1963 zijn intrede deed als hoogleraar medische farmacologie aan de Utrechtse universiteit, was hij een rijzende ster in de Nederlandse wetenschap. In Groningen, waar hij had gestudeerd en het eerste deel van zijn carrière had doorlopen, had hij zich in het bijzonder toegelegd op de endocrinologie, de leer van de hormonen. Hij had er aansluiting gevonden bij het internationale onderzoek. In 1957-1958 werkte hij een jaar in Pittsburgh in Amerika. Het hoogleraarschap in Utrecht was voor hem niet de bekroning van zijn loopbaan tot dan toe, maar veeleer een nieuwe start. Het bood hem de gelegenheid zijn eigen onderzoeksvragen tot middelpunt te maken van een grootschalig en ambitieus onderzoeksprogramma.

De meeste mensen die zich de naam David de Wied herinneren, zullen vooral van hem gehoord hebben in zijn functie van president van de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen van 1984 tot 1990. In die functie deed De Wied zich kennen als een daadkrachtig en gezaghebbend bestuurder,

die vele jaren zijn stempel drukte op het Nederlandse wetenschapsbeleid. In een tijd van toenemende bezuinigingen op onderwijs en onderzoek stond hij pal voor de kwaliteit van het onderzoek in Nederland. Daarnaast herinneren sommigen zich wellicht nog de ophef over de 'leerpil' uit de jaren zeventig. De Wied zorgde toen voor de nodige ophef met zijn claims dat mentale gebreken, zoals schizofrenie of dementie, in de toekomst met medicijnen te behandelen zouden zijn. In zijn eigen onderzoek nam de ontwikkeling van zulke medicijnen in die tijd een belangrijke plaats in. Het waren echter tevens de hoogtijdagen van de antipsychiatrie en er bestond weerstand tegen medicijngebruik. De Wied werd mikpunt van protest door linkse actiegroepen.

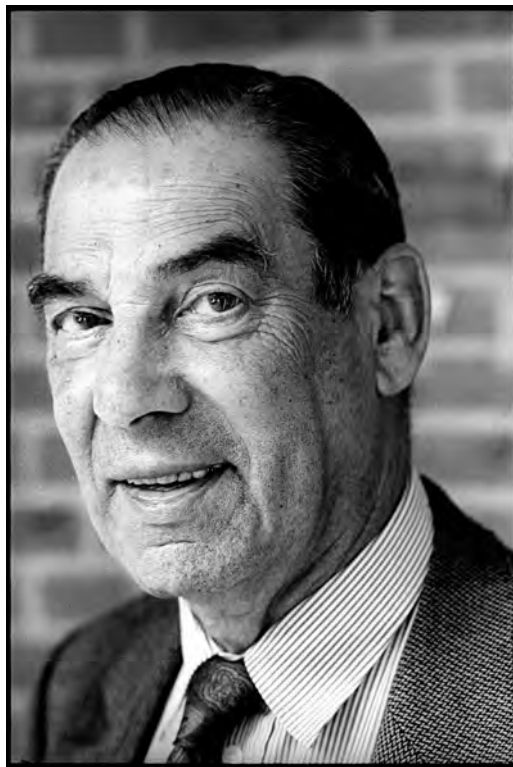
Hoewel beide episodes belangrijk zijn in het levensverhaal van De Wied, vormen zij niet de kern ervan. Het hoogtepunt van zijn carrière ligt eerder, in de jaren zestig en zeventig. Dat waren de jaren dat De Wied in Utrecht zijn onderzoekslijnen uitzette en zijn onderzoek van de grond tilde. Dat deed hij groots. Hij bouwde zijn laboratorium in Utrecht uit tot

David de Wied, wetenschapper 'Pur sang'

een instelling met een internationale reputatie, een instelling ook die geheel in dienst van zijn onderzoek stond. Op het hoogtepunt werkten er zestig mensen, onderzoekers, analisten, instrumentmakers, enzovoort, en al dat werk stond in dienst van de onderzoeksvragen van De Wied.

Kort gezegd kwam het onderzoek van De Wied neer op de invloed van peptiden, korte eiwitfragmenten, op de hersenen. Het was al langer bekend dat zulke peptiden in het lichaam op verschillende plaatsen werden afgescheiden en als hormonen belangrijke functies vervulden. De Wied had aanwijzingen gevonden dat zulke peptiden ook voor het functioneren van de hersenen belangrijk waren, en zijn onderzoek was er op gericht die functie aan te tonen. Hij onderzocht in het bijzonder het effect op het geheugen, uiteraard niet bij mensen, maar

bij ratten. Hij bekeek onder meer het effect dat toediening van zulke stoffen had op de prestaties van de dieren in allerlei gedragsopstellingen. De aanwijzingen voor het bestaan van zulke

David de Wied
Foto Klaas Koppe.

'neuropeptiden', zoals De Wied ze noemde, waren aanvankelijk vooral indirect en De Wieds theorie was lange tijd in wetenschappelijke kringen nogal omstreden. Uiteindelijk, in 1975 en 1976, werd van enkele peptiden (enkefaline en endorfinen) de werking op de hersenen ondubbelzinnig vastgesteld en het werkingsmechanisme opgehelderd. Tegenwoordig hebben de neuropeptiden een centrale plaats in het onderzoek naar en theorieën over de werking van de hersenen. De Wieds ideeën werden dus in grote lijnen bevestigd en het belang van zijn werk werd vanaf de late jaren zeventig algemeen erkend. Door sommigen werd zelfs over een

mogelijke Nobelprijs gesproken, maar die is er nooit gekomen.

Geheel voldaan over zijn succes was De Wied echter niet. Zijn theorie van neuropeptiden was dan wel grotendeels correct gebleken, maar uiteindelijk waren het anderen die het overtuigende bewijs leverden. Enkefaline en endorfine werden niet in zijn laboratorium ontdekt. De ontrafeling van het werkingmechanisme van deze stoffen stuurde het onderzoek bovendien in een richting waarin De Wied zelf minder goed thuis was. De Wied was vooral een klassieke endocrinoloog. Hij keek bijvoorbeeld wat er met ratten gebeurde als je hun hormoonklieren weghaalde, en probeerde vervolgens de negatieve effecten te herstellen door bekende stoffen toe te dienen. Het onderzoek zoals dat in de jaren tachtig, mede onder invloed van zijn werk, steeds meer gestalte kreeg, stelde echter het werkingmechanisme van de stoffen centraal. Dat ging om moleculair-biologische processen. Voor dat soort onderzoek was De Wied niet toegerust. Hij zag het belang er van in en ondersteunde zulk werk in zijn laboratorium, maar zelf raakte hij er nooit goed in thuis. Zijn onderzoek werd ondanks zijn succes geen nieuwe hoofdstroom, maar raakte juist steeds

meer in de marge.

Vanaf de late jaren zeventig was de glorie tijd van De Wied dus eigenlijk voorbij. In zijn werk trad vanaf deze tijd een verschuiving op, in tweeërlei opzicht. In de eerste plaats trad hij steeds meer op als bestuurder. Dat was niet omdat hij zo nodig op het pluuche moest zitten (al vond hij dat best leuk), maar omdat in de jaren tachtig onderzoek steeds meer de speelbal werd van bezuinigingen en dus van politieke belangen. Om greep op het onderzoek te houden, moest De Wied het politieke spel meespelen. De wetenschappelijke wereld deed in deze situatie maar al te graag een beroep op zijn bestuurlijke talenten, zodat hij snel tot belangrijke posities werd geroepen.

Helemaal van harte ging dat echter niet. De Wied voelde zich als bestuurder weliswaar goed op zijn plaats, maar uiteindelijk was er in zijn carrière maar een ding belangrijk voor hem, en dat was zijn onderzoek. Hoewel zijn presidentschap van de KNAW een volledige functie was, wilde hij aan de andere kant toch nog greep houden op zijn laboratorium en de richting van het onderzoek vorm geven. Daarbij richtte hij zich nu steeds meer op de toepassing van neuropeptiden als geneesmiddelen. Voor een endocrinoloog was het een logische stap:

David de Wied, wetenschapper 'Pur sang'

iemand wiens lichaam te weinig insuline aanmaakt, krijgt suikerziekte. Dat valt te verhelpen door die insuline kunstmatig toe te dienen. Zo moeten er ook gebreken ontstaan als er een tekort is aan bepaalde neuropeptiden, mentale gebreken in dit geval, aangezien de werking van de hersenen door het tekort verstoord raakt. Toediening van zulke neuropeptiden zou die gebreken dan opheffen. Voor De Wied, ooit opgeleid als arts, zou de ontdekking van een geneesmiddel de bekroning zijn van zijn wetenschappelijke carrière. Het zou ook een definitieve en onomstotelijke bevestiging zijn van de waarde van zijn werk. De hersenen zitten echter ingewikkelder in elkaar dan dit eenvoudige model suggereert. Het geneesmiddel is er, zeer tot teleurstelling van De Wied, nooit gekomen. De hele episode heeft hem voornamelijk veel kritiek en narigheid opgeleverd. Bij mensen die De Wied alleen in zijn nadagen hebben gekend, heeft het de waardering voor zijn werk soms zelfs negatief beïnvloed. Dat is natuurlijk niet helemaal rechtvaardig. De Wied had na 1980 ook gewoon op zijn lauweren kunnen gaan rusten. Veel vooraanstaande wetenschappers trekken zich, als ze ouder worden, steeds meer uit het onderzoek terug. Ze danken hun reputatie aan werk dat lang geleden gedaan is en niet meer ter

discussie staat en maken zich verder alleen nog druk om hun macht en positie. Voor De Wied was zoiets ondenkbaar. Hij bleef de grenzen van het mogelijke verkennen en plaatste zich daarmee onvermijdelijk ook in de frontlijn van wetenschappelijke discussies en kritiek. Behalve vanwege zijn indrukwekkende prestaties uit de jaren 1963-1976, verdient hij het om in de herinnering te blijven voortleven als wetenschapper pur sang. Gedurende een groot deel van zijn carrière tot aan zijn dood in 2004, woonde David de Wied in Bilthoven aan de Bilderdijklaan. Zijn weduwe woont daar nog steeds.

Vermij, Rienk, David de Wied. Toponderzoeker in polderland. Uitgeverij Matrijs, 2008.